

ΕΤΟΣ Θ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΗ' Σύνδρομη ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦντι ἐπὶ 1 Ἰουλίου 1884 1 Ἰανουαρίου ἑκάστ. ἔτους καὶ εἰς ἑτήσια. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπι τῆς ἑσφ. Πανεπιστημίου 89.

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Β'.

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΧΑΤΖΗ ΚΩΣΤΑ

Πρὸ ἰκανῶν χρόνων εἰς ἀπώτατην τινα καὶ ἡμελημένην συνοικίαν τῶν Ἀθηνῶν, ἐγγὺς τοῦ Διπύλου, ἠγείρετο ἡμισεσθρωμένος οἶκος μετριωτάτου ἐξωτερικοῦ, οὗτινος οὐδὲν ἔγνος ὑπάρχει σήμερον πλέον. Ὁ οἶκος οὗτος ἀνήκων εἰς τὸν κ. Βράνην, περιῆλθεν ἐκ κληρονομίας εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἐπέπρωτο δὲ νὰ χρησιμεύσῃ βραδύτερον ὡς πρῶτον συμπλήρωμα γενναίας ἀποφάσεως συλληφθείσης ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἐν Μόσχᾳ ἐγκρίτου ἐμποροῦ Γεωργίου Χατζῆ Κώστα, πραγματωθείσης δὲ ἐν Ἀθήναις τῇ συμπράξει καὶ τῶν Βράνη. Ὁ ἀείμνηστος Γεώργιος Χατζῆ Κώστας κληρονόμος τῆς γενναιοφροσύνης ἐκείνης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ ἰδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ ἧς δαφιλῆ τεκμήρια ἔλαβε καὶ ἐξακολουθεῖ λαμβάνουσα διαρκῶς ἡ πατρὶς, ἐγγὺ νὰ προικίσῃ τὴν πρωτεύουσαν τῆς κοινῆς πάντων τῶν Ἑλλήνων πατρίδος δι' ἰδρύματος φιλανθρωπικοῦ κεκλημένου νὰ θεραπεύσῃ πληγὴν τινα ἐκ τῶν ἀφθονουσῶν δυστυχῶς ἐν τῷ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ. Ἡ πρόθεσις ἐστέφθη πληρέστατα, καθ' ὅσον τὸ ἰδρυθὲν καὶ εὐδοκῶν ἄσυλον ἀνεπλήρωσε τὴν πικροτέραν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔλλειψιν, τὴν ἔλλειψιν τῆς οἰκογενείας.

Ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἡ γενναία καὶ σκοπιμος τοῦ Χατζῆ Κώστα θέλησις ὤρισε 200,000 δραχμῶν ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ τέλει νὰ χρησιμεύσων ὡς ὁ πρῶτος πυρὴν ἰδρύσεως φιλανθρωπικοῦ καταστήματος, τοιοῦτον δ' ἀπεφασίσθη ἄσυλον ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν καὶ ἀπόρων. Εἶνε δεινὸν δυστύχημα νὰ χάσῃ τις τὸν πατέρα του, καὶ δεινότερον νὰ στερηθῇ τις τῆς μητρός του ἅς ἀναλογισθῇ ἑκάστος, — καὶ εἴθε ἅς ἀναλογισθῇ μόνον χωρὶς νὰ τὸ ἐδοκίμασε, — ποία συμφορὰ εἶνε ν' ἀπολέσῃ τις ἀμφοτέρω τὰ προσφιλέστατα ὄντα ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν ἀνάγεται τὸ πρῶτον εἰς τὴν εὐρύτατην ταύτην θάλασσαν τὴν καλουμένην ζωὴν. Ἐντὸς τοῦ οἴκου ἔλλειπει

ἐκείνη, ἣτις διὰ τοῦ ἀκewanότου θησαυροῦ τῆς ἀγάπης τῆς τονίζει τὰ πρῶτα ψελλίσματά μας, καθοδηγεῖ τὰ κλονιζόμενα βήματά μας, κ' ἐμπνέει τὰ πρῶτά μας αἰσθήματα, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τοὺς δυοίους. Ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἔλλειπει ἐκείνος, ἐφ' ὃν ἀτενίζομεν μετ' ἐλπίδος καὶ σεβασμοῦ, ἐκείνος ὅστις μᾶς μνεῖ εἰς τὰ μυστήρια τῆς κοινωρίας, μᾶς διδάσκει ν' ἀποφειγώμεν τοὺς σκοπέλους τῆς καχίας, μᾶς τρέφει καὶ ἐνδύει διὰ τῆς ἐργασίας του, μᾶς προστατεύει ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ τῷ μυστηριώδει φόβῳ τοῦ ἀγνώστου, ὅπερ ποιεῖ τὰ ἀσυνήθιστα καὶ παιδικὰ βλέμματά μας. Εἰμεθα ἔρημοι καὶ ἐνῷ διὰ τῆς μόλις ἀνακυπτούσης συνειδήσεώς μας πειθόμεθα ὅτι διὰ τῆς ὀρφανείας ἐξεκένωσαμεν ἄχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῆς δυστυχίας, ἐντρομοὶ μανθάνομεν τὴν ἐπαύριον καθ' ἣν ἐμείναμεν μόνον ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι εἶνε καὶ ἄλλαι συμφοραὶ, ὧν δὲν εἴχομεν γνῶσιν οὔτε συνείδησιν. Αἱ συμφοραὶ τῆς πείνης τῆς ἀδυσωπῆτου ταύτης Ἐριννύος, ἣτις διώκει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν δαμάζει ἀφοῦ τὸν ἐξευτέλισῃ τῆς βασάνου ταύτης ἣτις ἐνοχλεῖ μετ' ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀλλά δὲν δύνει μετ' ἐπὶ τὴν δύσιν του. Αἱ συμφοραὶ τῆς πείνης!... Καὶ ἀφοῦ πρὸ αὐτῶν περιεδῆς ἴσταται ὁ ἀκμαῖός ἀνὴρ, τί θὰ πράξῃ σὺ, δυστυχῆς ἀπροστατευτον, τὴν ὀρφανείαν τοῦ ὁποίου παρηκολούθησεν ἀμέσως ἡ πενία μετὰ τῶν ἀπαισιῶν συνοδῶν τῆς;

Τι θὰ πράξῃ τὸ ὀρφανόν; οὐδέν, διότι οὐδὲν δύναται. Θὰ πράξῃ ὅμως ἡ εὐσπλαγχνία, πρωτίστη τοῦ Δημιουργοῦ ἰδιότης καὶ ἧς ἀντιπρόσωποι καὶ ὄργανα ἐπὶ τῆς γῆς ἐτέθησαν αἱ εὐγενεῖς ψυχαί. Ἐρηνεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν γονέων τοῦ τὸ ὀρφανόν; στρέφει ἱκετικὰ πρὸς τὸν διαβάτην βλέμματα, κρινᾷ, κρουῖνε, αἰσθάνεται παγωμένους τοὺς πόδας του δι' ἔλλειψιν ὑποδημάτων, καὶ τρεμούσας τὰς σάρκας του δι' ἔλλειψιν ἐνδυμάτων οὔτε γνωρίζει ποῦ θὰ καταλύσῃ τὴν νύκτα, καὶ ἐὰν θὰ δειπνήσῃ. Πιθάνως θὰ πῆσῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, καταβληθὲν ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ἴσως ἀσθενήσῃ, καὶ τίς οἶδεν ἐὰν δὲν δαρῇ, ἢ προπηλακισθῇ ὅτε ἐν μέσῳ τῶν δακρυῶν του τεινεῖ τὴν χεῖρα μετὰ συστολῆς.... Ὡ θεία εὐσπλαγχνία, ἐπήκουσας τῶν θρήνων

τοῦ παιδὸς καὶ ἐπήρκεσας εἰς τὴν εὐχὴν του. Εἶσαι βεβαίως ἢ προσφιλεστέρα θυγάτηρ τοῦ πλάστου, ἢ πιστοτέρα ἐν τῇ πραγματικότητι ἐμφανίσεως του. Ἡ χάρις σου παρεμύθησε τὸ ὄρφανόν, καὶ ἂν ἦτο δυνατόν ν' ἀναπληρώσῃ τι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν μητρικὴν στοργήν, βεβαίως σὺ ἠδύνασο καὶ τοῦτο νὰ κατορθώσῃς.

Τὸ ἴδρυμα ὅπερ πρόκειται μετ' ὀλίγον νὰ ἐξετάσωμεν, τῆς χάριτος ταύτης εἶνε προίον. Ἄνοιγον τὰς πύλας του εἰς τὰ ἐρημωθέντα ἀπὸ τῶν πατρικῶν καὶ μητρικῶν φροντίδων, παραλαμβάνει αὐτὰ μόλις εἰσερχόμενα εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, διαμορφοῦ τὸ ἦθος αὐτῶν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἀφοῦ τὰ θωρακίσῃ δι' ὑγιεῖς ἀνατροφῆς καὶ τῆς συνηθείας πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἀποδίδει ἀσφαλῆ εἰς τὴν κοινωνίαν τιμίους πολίτας καὶ τιμίους ἐργάτας. Ὁ μετὰ τὴν χολέραν τοῦ 1854 πλεονασμὸς ἐν Ἀθήναις τῶν πατρόθεν καὶ μητρόθεν ὄρφανῶν ὑπηγόρευσε εἰς ἐγκρίτους παρ' ἡμῖν ἄνδρας τὴν ἰδέαν, ὅτι ἀρίστη τοῦ χρήματος Χατζῆ Κώστα διάθεσις θὰ ἦτον ἡ δι' αὐτοῦ ἀνίδρυσις ὄρφανοτροφείου, ὑφ' ὃ νὰ στεγασθῶσι κατὰ πρῶτον τὰ πλάσματα ἅτινα ἀπαρφάνισεν ἢ φοβερά νόσος. Ἡ σκέψις ἔτυχε παγκοίνου ἐπιδοκιμασίας· τὸ πλεῖστον τῶν 200,000 δραχμῶν διετέθη εἰς ἀγορὰν μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, καὶ ὅτε τὸ πρῶτον συμβούλιον ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγορᾶς οἰκίας τινὸς ὀπωσθήποτε καταλλήλου ἐν ἣ νὰ τοποθετηθῶσι τὰ ὄρφανά, ἀπέταθη εἰς τοὺς ἀδελφούς Βράνην, αἰτήσαν ν' ἀγοράσῃ τὸν περὶ τὸ Δίπυλον οἶκόν των, οἱ γενναῖοι ἀδελφοί, πληροφορηθέντες τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐπεδιώκετο ἡ ἀγορά, ἐδήλωσαν, ὅτι δωροῦσι προθύμως τὸν οἶκον ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ὄρφανοτροφεῖον, καὶ ὑπ' ὄψει ἔχοντες ὅτι ἐπισκευαὶ τινες κρίνονται κατεπείγουσαι ὅπως μεταρρυθμισθῇ προσφορώτερον πρὸς τὸν σκοπὸν τὸ οἶκημα ἐδήλωσαν ὅτι δωροῦνται καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα διὰ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἐπισκευήν. Οὕτω τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Χατζῆ Κώστα καὶ τῇ πρώτῃ τῶν Βρανῶν ἀρωγῇ συνέστη ἀρχικῶς τὸ ὄρφανοτροφεῖον ἐν τῇ δωρηθείσῃ καὶ ἐπισκευασθείσῃ παρὰ τὸ Δίπυλον οἰκίᾳ, ἧτις βραδύτερον ἀνακαινιζομένη καὶ εὐρυνομένη ἀναλόγως τῶν προϊούσων ἀναγκῶν τοῦ καταστήματος καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν πόρων, μετεβλήθη εἰς τὸ περικαλλές μέγαρον τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς τὸ γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « Ὁρφανοτροφεῖον Γεωργίου καὶ Αἰκατερίνης Χατζῆ Κώστα ».

Καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς ἰδέας ἀπλῶς συστάσεως ὄρφανοτροφείου, καὶ ἐκ τῶν μεθυστέρων λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων κρίνοντες, πρέπει πρὸ πάσης ἄλλης συναφούς λεπτομερείας νὰ τιμῶμεν ἐκ προκαταβολῆς τὴν μνήμην τῶν ἰδρυσάντων

τὸ ἄσυλον καὶ τῶν χειραγωγησάντων οὕτω συνεισφέροντες τὰς ἀπαρχὰς τῶν βοηθειῶν του. — Κοιμῶνται ἅπαντες ὑπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ ζῶσι διὰ τῶν ἔργων των καὶ θὰ ζήσωσι τετιμημένοι καὶ εἰς τὸ μέλλον. Νὰ τοὺς ὀνομάσωμεν εἶνε μάταιον, διότι οὐδεὶς ἴσως τοὺς ἀγνοεῖ. Παρέσχον περιφανῆ πρὸς τὴν κοινωνίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπεδείχθησαν ἀπόστολοι θείας παραμυθίας θεμελιώσαντες κρησφύγετον ὑφ' ὃ ἀνεῦρεν ὁ ὄρφανὸς οἰκογενειακόν τι θαλπος καὶ ἐν ᾧ κατέμαθεν ὅτι δὲν εἶνε λόγος κενὸς ἢ γλυκεῖα τοῦ Χριστοῦ ἐπαγγελία περὶ τῆς προνοίας τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐὰν δεξιούμεθα μετὰ συγκινήσεως καὶ θαυμάζομεν γενναῖον ἄνδρα, ὅστις κατώρθωσε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν κινδυνεύοντος βόεφου, τί πρέπει νὰ πράξωμεν δι' ἐκείνους ὅτινες μυρίας σώζουσι ζωάς, καὶ ἀφοῦ τὰς λυτροῦσιν ἀπὸ τοῦ θύχας τῆς δυστυχίας, καὶ πιθανῶς τοῦ ἐγκλήματος, τὰς ἀποδίδουσιν ἐν ἡθικῇ ἀκμῇ εἰς τὴν διψῶσαν κοινωνίαν; Τὸ τοιοῦτον ἔργον τῆς σκοπίμου ἀγαθοποιίας δὲν εἶνε παντελῶς ἐφήμερον. Ἔσεται διαρκές, καὶ ἀείποτε οἰκοδομητικόν, ἐφάμιλλον ἐν τῇ διαρκείᾳ αὐτοῦ πρὸς τὴν εὐγνωμοσύνην, ἧτις ὀφείλεται εἰς τοὺς ἰδρυτὰς καὶ ἀρωγούς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ναῶν τῆς φιλανθρωπίας, ἐν οἷς οὐχ ἦσσαν τῶν ἱερῶν λατρεύεται ὁ Θεός, ὁ βᾶσιν τῆς διδασκαλίας καὶ γνώρισμα τῶν ἑαυτοῦ ὀπαδῶν θέμενος τὴν ἀγάπην μετὰ τῆς πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπαθείας καὶ ἀρωγῆς.

Τὸ ὄρφανοτροφεῖον Χατζῆ Κώστα οἰκοδομηθὲν ἐν συνδυασμῷ τοῦ μεγαλοπρεποῦς πρὸς τὸ ἀπλοῦν ἀπέβη τὸ ἐπιβλητικώτερον τῶν καθαρῶς εὐεργετικῶν καταστημάτων ἅτινα κέκτηνται αἱ Ἀθῆναι. Ἐχει παχέα καὶ σύμμετρα τὰ τεῖχη, εἶνε διώροφον καθ' ἀπάσας τὰς πλευράς, ἐξαιρέσει τῆς ἀνατολικῆς τριωρόφου κατὰ τὸ ἡμισυ, ἀποτελεῖ δὲ εὐρύτατον καὶ μεμονωμένον τετράγωνον μετὰ κήπου καὶ αὐλῆς. Μαρμάριναι ἐνεπίγραφοι πλάκες ἐγειρόμεναι κατὰ τὴν εἴσοδον μνημονεύουσι τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, οἵτινες διὰ γενναίας πράξεως ἠδύκνησαν νὰ συνδέσωσι τὸ ὄνομα των μετὰ τῆς τύχης καὶ τῆς περιουσίας τοῦ καταστήματος. Σύμπτωσις εὐτυχῆς, ἧς ἀκμαίαν θὰ τηρήσω ἀείποτε τὴν ἀνάμνησιν, ὥθησε μέχρι κατανύξεως βαθείας τὴν συγκίνησιν ἧτις με κατέειχεν εἰσερχόμενον τὸ πρῶτον εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ὄρφανοτροφείου. Ἦτο ἡ δεκάτη πρωϊνὴ ὥρα ἡ περιλείπιστος τετραγωνὸς ἐσωτερικῆ αὐλῆ ἦτο κενὴ ἀπολύτως· πανταχοῦ ἐπικρατεῖ σιωπὴ βαθυτάτη. Ἐνομίζε τίς ὅτι ἐντός τοῦ καταστήματος δὲν οἰκοῦσιν ἀνθρώπινα ὄντα καὶ παῖδες ἰδίως. Αἴφνης σοβαρὰ ἀνακρούσματα μουσικῆς εὐσεβοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς ἤχουσιν ἐγγύτατα ἐμοῦ, συμπαθέσταται φωναὶ ἀρμόζονται πρὸς τοὺς μουσικούς τόνους, καὶ μετ' ὀλίγον ἀρμονίαι κατανοκτικαὶ ὀργάνων καὶ φωνητι-

κῆς μουσικῆς χύνονται ὑπὸ τῆς στοᾶς τοῦ καταστήματος ὑφ' ἃς ἐβαινον ἐκπληκτος. Τί συνέβαινε; Παρετήρησα περὶ ἑμαυτὸν καὶ εἶδον ὅτι δὲν εἶχον ἀπατηθῆ. Ἦμην πράγματι εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον. Εἶχον διέλθει τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ κείμενον Ὠδεῖον, προφανῶς δὲ δὲν εἶχον ἀπατηθῆ εἰς τὴν δευθυσιν. Ἡ ἄρμονία ἐχώρει crescendo, οἱ τόνοι ἀπέβαινον εὐκρινέστεροι, ἡ δὲ ἀκρίβεια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἄσματος καὶ τοῦ μέλους ἦτον ἐκπληκτικῆ. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ ἄρμονία προσελάμβανε περιπαθεστέραν ἔκφρασιν φωναί « Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ », ἰσχυραὶ τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐκπνεύουσαι χαλαρῶς καὶ ἐμμελῶς μετὰ μικρὸν, συνεχέοντο μετὰ τῶν ἀπταίστων ἤχων τῆς μουσικῆς. Ἐγνώρισα ὅτι τὸ ψαλλόμενον ἄσμα ἦτο ἡ προσευχὴ ἣν ἀπευθύνουσιν ἐν τῷ μελοδράματι « Lombardi » οἱ σταυροφόροι, καταυλιζόμενοι πρὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐγγὺς τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφάτ. Κατελήφθην πρὸς στιγμὴν ὑπὸ ἱλιγγος, καὶ ὅτε τέλος ἐχώρησα πρὸς τὴν θύραν ἀφ' ἧς ἐχύνετο τὸ κύμα ἐκεῖνο τῆς ἄρμονίας, αἱ φωναί « Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ », ἀρθεῖσαι αἰφνης εἰς τὴν διαπασῶν καὶ ταπεινωθεῖσαι ἀκαριαίως μοι παρέστησαν καταυγαζομένην διὰ θείας τινὸς αἴγλης τὴν ἁγίαν πόλιν, τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας ἀντῆχει μυστηριωδῶς καὶ ἐναρμονίως εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ τὴν αὐλὴν τοῦ καταστήματος.

Δὲν θέλω ποτὲ λησμονήσει τὴν εἰκόνα ἣτις ἐξετυλίχθη πρὸ ἐμοῦ. Τὰ ὄρφανά ἦσαν ἠθροισμένα παρὰ τὸν μυχὸν τῆς μεγάλης αἰθούσης τῆς χρησιμεύουσας ἀντὶ σχολῆς. Τὰ πρεσβύτερα ἴσταντο πρὸ ἀναλογίων κρατοῦντα τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἅτινα ἔλαχον αὐτοῖς· τὰ μικρότερα ἀτενίζοντα πρὸς ὑπερμεγέθη πίνακα ἀφ' οὗ ἦτον ἀνηρτημένον πελώριον μουσικὸν διάγραμμα, ἔψαλλον ἐμμελῶς συνοδεύοντα τοὺς μουσικοὺς. Ἡ ὅλη σκηνὴ εἶχε τι τὸ συγκινητικόν. Τὰ ὄρφανά ἦσαν βεβουλισμένα εἰς τὴν εὐγενῆ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ἄσματος ἀσχολίαν ὑπερθεν ἐφάνετο ὁ Ἐσταυρωμένος, κάτωθι δὲ ἡ εἰκὼν τοῦ Χατζῆ Κώστα περιέβαλε διὰ βλέμματος προστατευτικῶν τὰ ἀσθενῆ ταῦτα συντριμματα, πρὸς ἃ ὁ ἀνὴρ ἐχάρισε στοργὴν, στέγην, τὴν ἐλπίδα, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἀνεμνήσθην τοῦ πελεκάνου σχίζοντος τὰ πλευρά του ὅπως ζωογονήσῃ τὰ λιποθυμοῦντα τέκνα του

Θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω περὶ τῆς μουσικῆς, καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν εἰσῆχθη εἰς τὸ κατάστημα. Πρὸ τούτου ἄς διατρέξωμεν ἐν τάχει τὸ κτίριον. Εἶπον ὅτι εἶνε εὐρὺ τετράγωνον. Τὰ ἰσόγεια χρησιμεύουν ὡς ἐργαστήρια, σχολεῖον καὶ ἀποθήκαι. Οἱ μέσοι ὄροφοι εἶνε κοιτῶνες καὶ διευθυντήριον, ὃ δὲ περιωρισμένος τρίτος, ὃ ἐπὶ τῆς κυρίας προσόψεως, εἶνε νοσοκομεῖον. Οὐδεμία κραυγὴ προσβάλλει ὁποσδήποτε τὸ οὖς τοῦ ἐπι-

σκέπτου, τὰ πάντα ἐκτυλίσσονται ἐν σιωπηλῇ πειθαρχίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀγαθότητι αὐτόχρομα πατρικῆ. Μόνον μετὰ τὸ πρόγευμα, τελουμένου τοῦ ἀναποφεύκτου διαλείμματος, ἀκούονται εὐθυμοὶ τινες φωναί σκιρτῶντων παιδιῶν, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν οἱ ἤχοι τοῦ κώδωνος σημαίνοντος τὴν εἰς τὰ ἐργαστάσια εἴσοδον, περατοῦσι τὸν μικρὸν θόρυβον. Ὁ ἄριστος τοῦ καταστήματος διευθυντῆς κ. Γραφειᾶδης ἔσχε τὴν καλωσύνην καὶ τὴν εὐγένειαν νὰ καταστῇ αὐτὸς προσωπικῶς ὁ ξεναγὸς μου ἐν τῇ περικλύστῳ ἐκείνῃ συνοικίᾳ ἧς τόσῳ εὐδοκίμως καὶ τόσῳ προσφῶρος προϊσταται ἀπὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἐπεσκέφθημεν κατὰ πρῶτον τὰ ἐργαστάσια, τέσσαρα ἤδη τὸν ἀριθμὸν. Τέχνην εἰσαχθεῖσαι ἐν τῷ ὄρφανοτροφείῳ εὐθὺς ἐν τῇ συστάσει αὐτοῦ ἦσαν ἡ βραβυτικὴ καὶ ἡ ὑποδηματοποιία. Βραδύτερον εἰσῆχθη ἡ λεπτουργικὴ, καὶ ἔτι βραδύτερον ἡ σιδηρουργικὴ. Τὰ ἐργαστάσια εἰσὶν εὐρύτατα καὶ ἀφθόνως ἀερίζομενα αἰθουσαι σανιδόστρωτοι, ἐκτὸς τοῦ σιδηρουργείου, καθαρῶταται καὶ μὲ ἀφθονον φῶς. Ἄμα τῇ εἰσόδῳ ἡμῶν ἐν ἐκάστῃ αἰθούσῃ τὰ ὄρφανά — οἱ ἐργάται ἤδη — ἠγείροντο σεμνῶς ἐχαιρέτων φέροντες τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἐκαθέζοντο πάλιν μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ εὐγενείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ἐκάστῳ κλάδῳ ἀφοσιωθέντων κυμαίνεται μέχρι τῶν 50, ἡ δὲ ἡλικία ἄχρι τοῦ 15^{ου} ἔτους. Ἡ προσωπικὴ κλίσις, ἀλλὰ κυρίως ἡ σωματικὴ διάπλασις ἐκάστου, ἀποφασίζει περὶ τῆς κατατάξεως αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπάγγελμα. Ἐννοεῖται ὅτι οὔτε οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οὔτε αἱ διατάξεις εἰσὶν ἀπόλυτοι ὅπως ἐν παντὶ ὑπάρχουσι καὶ ἐναυθὰ ἐξαιρέσεις τινές· κρατοῦντες ὅμως κανόνες εἰσὶν οἱ ἀνωτέρω ἐκτεθέντες.

Τὰ ὄρφανά βράπτουσι διὰ τῆς χειρὸς καὶ τῆς μηχανῆς, σχίζουσι διὰ τοῦ πρίνου τὰς σανίδας, στίλβουσι δι' ἐπιχρισμάτων τοὺς φλοιούς τῶν πολυτίμων ξύλων, κατασκευάζουσιν ὑποδήματα, καὶ μεταβάλλουσι διὰ τῆς ἐργασίας τὸν σίδηρον εἰς ὄργανα καὶ εἶδη χρήσιμα ἐν τῷ βίῳ. Πλήρης ἐσμός μελισσῶν παραγωγὸς καὶ ἐργατικώτατος. Ἐκάστου ἐργαστηρίου προϊσταται εἰδήμων τεχνίτης ὡς διευθυντῆς, μισθούμενος πρότερον, μισθὸν ὅμως ἦδη τὸ ἐργαστήριον τοῦ καταστήματος. Οἱ εἰς τὴν βραβυτικὴν ἐπιδοθέντες κόπτουσι καὶ βράπτουσι τὰ ἐνδύματα ἅπαντα τῶν συναδέλφων των ὄρφανῶν καὶ τὰ τοῦ ἄλλου προσωπικοῦ, ὁμοίochρα πάντα καὶ ὁμοίομορφα, ἐξ ἐγχωρίου ὑφάσματος τὸ θέρος, ἐξ ἐρέας γαλλικῆς τὸν χειμῶνα. Οἱ ὑποδηματοποιοὶ κατασκευάζουσι τὰ ὑποδήματα τῶν τοῦ καταστήματος ἀνταποδίδοντες τὰς παρασχεθεῖσας ὑπηρεσίας τῶν βραπτῶν, οἱ λεπτουργοὶ διορθοῦσι καὶ ἐπισκευάζουσι τὰς βλάβας τοῦ καταστήματος, οἱ σιδηρουργοὶ ἐπίσης. Τῆς ὁμοιότητος τὸ πνεῦμα καὶ τῆς ἀγάπης οὐδέποτε καταλείπει τὸν φιλόξενον

οἶκον ὑφ' οὗ ἐστεγάσθησαν οἱ ὄρφανοί. Ἐβλεπον καὶ ἐθαύμαζον τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν κλίσιν τῶν μικρῶν ἐργατῶν. Πάντες ἦσαν προσεκτικώτατοι, νοημονέστατοι δὲ καὶ εὐμαθεῖς, ὑπισχυόντο ὅτι παχεῖως ἤθελον ἐξέλθει τῶν τάξεων τῶν ἀρχαρίων, ὅπως περιβληθῶσι τοῦ ἀληθοῦς ἐργάτου τὸ ἐντίμον περίζωμα. Ἐνίοτε δ' ἤχος τῆς βραπτικῆς μηχανῆς συγκαταμίγνυται μετὰ τοῦ τρίζοντος ἤχου τοῦ πρίονος, ἐν ᾧ ἀπωτέρω στένει ὁ ἄκμων βαλλόμενος ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τῆς σφύρας. Οἱ μικροὶ Ἡφαιστοὶ φαίνονται ἰδρωτῶν περιρέοντες ἀλλ' ἄρτιοι· λείανουσι τὸ μέταλλον, καὶ κατέρχονται τοὺς σιδηροῦς ὄγκους μετὰ τέχνης καὶ ἰσχύος ὑπερτέρας τῶν δυνάμεων τῶν Αἰβιωτικῶν τέχνων, αἱ ἀρισταὶ καὶ χρησιμώταται, ἀντιπροσωπεύονται εὐρύτατα καὶ εὐστόχως, ὑπεράνω δὲ τοῦ συγκεχυμένου θορύβου ἂν ἀπτελεῖ ἡ ἐνωσις τῶν ἐργαλείων τεσσάρων διαφόρων τεχνῶν πλανᾶται ἐφορευτικόν τὸ πνεῦμα τῆς ἐργάνης Ἀθηνᾶς, τῆς θεᾶς τῆς σοφίας, τῆς χρηστότητας, τῆς ἐργασίας.

Εἰς τὰ ἐργοστάσια οἱ παῖδες εἰσέρχονται τὴν 2^ν ὥραν μ.μ. παραμένουσι δὲ ἐργαζόμενοι διαρκῶς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον πῶς καὶ πῶς καταναλίσκουσι τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἄχρι τοῦ προγευμάτος χρόνον. Ὀλίγα εἶδον θεάματα συγκινοῦντα οὕτω βαθεῶς τὴν ψυχὴν ὅσον τὸ θέαμα τῶν ὀρφανῶν ἐκείνων παιδιῶν, ἀτινά, συλλεγόντα ἀπὸ τῶν ὁδῶν τὴν προτεραίαν ἰσως τῆς ἀπωλείας τῶν, ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν, τὴν ἀγρυπνον τῆς ἀρετῆς φύλακα. Ἐνίοτε ἠσθάνουνη τὸ μεῖδιμα διαστέλλον ἀκουσίως τὰ χεῖλη μου ἐβλεπον μικρὸν παιδία μόχθουντα νὰ περάσῃ τὴν κλωστήν καὶ ἀδυνατοῦντα. Ἐμὸ φάξεν ὁ μικρὸς ἀστεῖως, κατεγίνετο μετ' ἐμβριθείας εἰς τὸ σοβαρὸν ἔργον, ἔφερεν ἀδημονῶν τὴν βελόνην ἐγγύτερον πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ὅτε ἡ ἐπιτυχία ἔστρεφε τοὺς κόπους του ἔστρεφε πρὸς ἐμὲ βλέμμα θριαμβευτικῶν νὰ ἴδῃ ἂν παρεπήρησα τὴν νίκην ἢν κατήγαγεν. Ἄλλοτε πάλιν ἕτερος μικρὸς εἰλείπει τὴν σάνιδα ἐντὸς τοῦ λεπτοφυγίου θέλων δὲ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ξύλου χωρεῖ ἰσοπαχῶς λειανόμενη, ἐλάμβανε πόρρωθεν θέσιν ἐταστικὴν καὶ διὰ μικρᾶς τῆς κεφαλῆς κλίσεως καὶ ἀυστολῆς τῶν βλεφάρων κατεμέτρα οἰονεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἐργασίας του. Τὸ κυρίως ὁμῶς συγκινοῦν εἶνε ἡ θεὰ τῶν σιδηρουργῶν· πλήρεις ἀσβόλης, ἀσθμακίοντες, κάθυγροι κατεμάνθανον ἐκ πρόκαταβολῆς αὐτοὶ πρωτίστως ὅτι ἐν ἰδρωτῶν τοῦ προσώπου κερδίζεται σήμερον ὁ ἄρτος τῆς τιμῆς. Καίτοι ἀναστρεφόμενοι διαρκῶς πρὸς τὸ πῦρ μοὶ ἐφάνησαν οἱ ψυχρότεροι τῶν ἐν ἐργασίᾳ καὶ ὀρφανῆς συναδέλφων τῶν.

Ἀσκούμενοι συντόμως εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ὑπὸ ἐνδελεχῆ καὶ νοήμονα ἐπιτήρησιν, ἀποβαί-

νουσιν οἱ νεαροὶ ἐργάται εἰδημονέστατοι τῆς τέχνης, ἱκανοὶ οὐ μόνον νὰ ζήσωσιν ἐν ἐπαρκείᾳ, ἀλλὰ καὶ νὰ θησαυρίσωσι διὰ τῆς οἰκονομίας. Ὅταν ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν οὐδὲν πλέον ἔχει νὰ διδασθῇ ὁ νέος, ὅταν ἡ ἡλικία αὐτοῦ, ἡ ἀνατροφή του, ἡ κηθεῖσα πνευματικὴ περιουσία καὶ ἡ τέχνη του κατέστησαν αὐτὸν ἀσφαλῆ ναυσιπόρον ἐν ταῖς βιωτικαῖς τρικυμίαις, ἀνοίγονται αἱ θύραι τοῦ καταστήματος καὶ ὁ νεαρὸς ἐργάτης, πλήρης ζέσεως καὶ χρηστότητος, ὄρμα εἰς τὸν κόσμον. Πρὶν ἢ καταλείπῃ τὸ βῆθρον ἐκεῖνο πρὸς ὃ συνεδέθη διὰ τοιοῦτων ἀγίων καὶ εὐγνωμόνων ἀναμητήσεων, πρὶν ἢ δεξιωθῇ συναδέλφους μετ' ὧν μακρὰ ἐργασίας καὶ κοινοπραξίας διήλθεν ἔτη, πρὶν ἢ ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ διευθυντοῦ καὶ κλίῃν εὐσεβαστικῶς πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἀνδρὸς ὅτι περιεβαλεῖ τὴν ὀρφανείαν του, λαμβάνει μικρὸν τι χρηματικὸν ἐφόδιον ὡς τὸ ἀνάποφικτον ἔρμα τῆς ὀλοκάδος ἐφ' ἧς ἀνάγεται εἰς τὸν κόσμον. Τὸ προϊόν τοῦ μισθώματος τῶν ἐργαστηρίων καὶ μικρὰ τινα περισσεύματα ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ὀρφανῶν, παρέχουσι τοὺς πρώτους πόρους ἀπ' ὧν ἀντλεῖ τὸ γλίσχρον ἐφόδιόν του ὁ ἀπερχόμενος ἐργάτης. Ἐξερχόμενος εἰς τὴν κοινωνίαν τιμῶς, ἐργατικῶς, κάρτερικῶς, σεμνῶς τὸ ἦθος καὶ τὴν ψυχὴν, μετὰ τὰς στοιχειώδεις γραμματικὰς γνώσεις, εἶνε περιζήτητος οὐ μόνον ὡς ἐργάτης ἀλλὰ καὶ ὡς ἑταῖρος. Ἡ πρόνοια τοῦ συμβουλίου, ἡ συμπάθεια τῶν ἀρωγῶν παντός γενναίου ἔργου, ἀλλὰ πρωτίστως ἡ ἀτομικὴ ἱκανότης προμηθεῖν ἀσφαλῆ εἰς τὸν ἀπόφοιτον ἐργασίαν, δι' ἧς ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας του, ὧς ἄτομον ἀνεξάρτητον ἦδη καὶ αὐτόβουλον. Τότε ἀναβλύζουσι πηγαὶ ποικίλης χαρᾶς τέως ἀγνώστου διὰ τὸν ὀρφανὸν ἐργάτην. Εἶνε ἐλεύθερος, κύριος τῶν πράξεων του, ζῆ διὰ τοῦ κόπου του, καὶ ἔχει ἀναφαίρετα ἐφόδια τὰ χρυσὰ μαθήματα καὶ τὰ παραδείγματα ἀτίνα ἠγλήσεν ἐν τῷ σχολείῳ. Συνάπτει ἐν τῇ κοινωνίᾳ δεσμούς ἰερῶς, γίνεται πατήρ καὶ γένηται τῆς οἰκαγενειακῆς εὐδαιμονίας ἧς ἐθεωρεῖτο ἀπὸ κληρὸς καὶ ἐστερημένος.

Ἐπειὰ τὸ τέλος, ἡ καταμύνησις αὐτοῦ ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ὡς ΣΥΝΥΡΙΑΝ ΠΑΡΑΝΕΛΗΣ, ὅσοι ἐστὶν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ὡς ΣΥΝΥΡΙΑΝ ΠΑΡΑΝΕΛΗΣ, ὅσοι ἐστὶν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ὡς ΣΥΝΥΡΙΑΝ ΠΑΡΑΝΕΛΗΣ, ὅσοι ἐστὶν ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ὡς ΣΥΝΥΡΙΑΝ ΠΑΡΑΝΕΛΗΣ.

Πολλάκις τὰ ῥητὰ μεγάλων ἀνδρῶν δεικνύουσι τὸν χαρακτῆρα τῶν. Ὁ Βάλτερ Σκωτ συνειθίζε νὰ λέγῃ «μὴ μένε ποτέ ἄεργος.» Ὁ ἱστορικὸς Ροβερτσὼν ἀπὸ τοῦ 15 ἔτους τῆς ἡλικίας ἠσπάσθη τὸ λόγιον «Ἡ ζωὴ ἄνευ γραμμάτων εἶνε θάνατος.» Ὁ Βολταίρος εἶχεν ὡς ἀξίωμα «Ἐργασία διαρκῆς» τὸ ἀγαπητὸν δ' ἀξίωμα τοῦ φυσιολόγου Λασπεδέ ἦτο οἶον καὶ τὸ τοῦ Πλινίου: «Τὸ ζῆν σημαίνει ἐργηγορεῖν.»